

На Полтавщині відзначили 180-річчя від дня народження Михайла Драгоманова. "Михайло Драгоманов: на кордонах українського європеїзму" – таку назву мав просвітницький захід до ювілею видатного уродженця міста Гадяч на Полтавщині, історика, фольклориста, публіциста, громадського діяча. Захід провели Полтавська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Івана Котляревського та Північно-східний міжрегіональний відділ Українського інституту національної пам'яті спільно з кафедрою культурології Полтавського національного педагогічного університету.

Націокультурність України: імунітет Державності

Георгій ФІЛІПЧУК, академік НАПН України

Окреслена проблема не є відомчою, оскільки належить до стратегічних завдань розвитку держави, прямо торкається основ національної безпеки. Адже в найдраматичніші періоди нашої історії національна культура завжди зберігала, оберігала, єднала, міцнила Український народ.

Сьогодні, коли продовжується війна проти України з боку Московії, є особлива затребуваність у національно-культурному поступі українського суспільства. І той клич, кинутий владою на початку російської агресії, що "культура є нашою найсильнішою зброєю", мусить, нарешті, "перекладатися" на сучасну реальність, спричинити відхід від усталених "совкових" стереотипів. Слід додати, що мовиться не взагалі про "культуру", а про українську національну культуру.

Адже до національних інтересів відносяться не тільки зобов'язання влади забезпечити загальнолюдські норми: права людини, творення громадянського суспільства, сталий розвиток (економічний, соціальний, екологічний). Вони відображають також фундаментальні цінності і прагнення Українського народу щодо розвитку Української

Українська інтелігенція вкотре звертається до найвищої української влади щодо тривожної ситуації, яка складається у сфері національної культури. Відсутність державної програми розвитку культурної сфери України, – йдеться в заяві, – зумовлює вкрай негативну політику щодо функціонування та розвитку засадничих секторів культури і мистецтва. Хоча в українському суспільстві існує потужний запит на відродження і модернізацію національно-культурного життя країни, збереження і утвердження культурної ідентичності, відновлення та зміцнення історичної пам'яті народу, яка потребує масштабної деколонізації.

нації; історичної свідомості, національної пам'яті, її морально-етичної, культурної, мовної, релігійної самобутності; забезпечення належного функціонування Української мови як державної. Усі ці завдання, які є засадничими для українського націєдержавотворення, неможливо реалізувати поза національною культурою.

А тому саме гуманітарна сфера знає найактивнішої експансії в інформаційних війнах, саме вона є найбільш чутливою серед багатьох напрямів національної безпеки.

Відомо, що культурний стан суспільства завжди виступає найпереконливішим показником (не)демократичного розвитку держави, повною мірою від нього залежить успіх становлення політичної нації і громадянського суспільства, зміцнення національної ідентичності. Ніщо так, як Культура, доказово

не презентує надбання й досягнення народів та держав. Поза її ціннісними мірами неможливо адекватно реагувати на світ з його політичними, соціально-економічними, екологічними, гуманітарними викликами.

Проте склалася хибна практика, коли суспільство, інтелігенція постійно виступають у ролі прохачів милостині, замість того, щоби влада відповідально усвідомлювала свою безпосередню причетність до культурних запитів. Адже згідно з нормами Конституції (статті 11, 12) саме "державою сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури", а також "Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави".

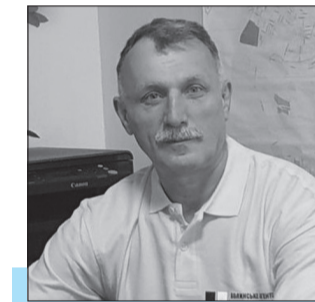
Закінчення на стор. 2

ГЕОРГІЙ ФІЛІПЧУК

2-3

ВАЛЕРІЙ МУСІЙЧУК

5

АНТОНІНА ЛИСТОПАД

8

ЗОЯ КУЧЕРЯВА

9

АНДРІЙ ДЕМИДЕНКО

14

9 березня 1990 року. Валерій та Лариса Мусійчуки із синами під першим у Луганську синьо-жовтим прапором

Свої: Мусійчук

Пізньої ночі “нушокали” до Києва вже ми. Дізналися, що перемагає Кравчук. Чорновіл тоді “взяв” 23,27%, у тому числі 9,94% – в Луганській області. А ще дізналися, що перемагає Україна...

Під ранок 2 грудня задрімала просто за столом. Розбудив урочистий голос дикторки на радіо: “Доброго ранку, незалежна Україно!”

Я подивилась у вікно і побачила в напівсутінках молоденький білий-білісінський сніг. А вулицею Оборонною мчав мотоцикл із коляскою (в нас кажуть – із люлькою), в ній підстрибував мій заступник у Крайовому Русі, водночас – голова міського Руху Валера Мусійчук і несамотою щось волав, напевне: “Слава Україні!”. І над ним, як велетенське крило, летів просто в сіре луганське небо величезний синьо-жовтий стяг...

В. М.: Вперше в новітній історії

Луганськ побачив синьо-жовте знамено 9 березня 1990 року. Їх було два – вночі напередодні їх власноруч виготовили мій кум Петро Білоус із дружиною.

Того дня луганські рухівці на честь Дня народження Великого Кобзаря проводили акцію благоустрою в парку імені Тараса Шевченка. День був сонячний, теплий. І в променях березневого сонця запалав наш стяг! Він, до речі, зберігається у мене...

О. Б.: З твоїм ім'ям у місті пов'язували цілу купу рухівських справ. Ти їх просто на ходу придумував. От, скажімо, домоглися назвати велику книгарню в центрі ім'ям Бориса Грінченка і подарували портрет автора першого українського тлумачного словника... Ні, ти сам розкажи.

В. М.: Та це сталося якось спонтанно. Я завжди багато читав (і читаю), от і відвідував книгарні – й цю, зокрема – часто. Продавчині вже мене добре знали, як і мої уподобання. Одного разу запропонували придбати “Короткий тлумачний словник української мови”. Я взяв його до рук і жажнувся: там були суцільні кальки з російської, як-от “пластинка”, а не “платівка”, “апельсин”, а не “помаранч” тощо. З продавчинями завів про це розмову, до якої згодом долучилася завідувача магазином. Я їм розповів про “Словарь української мови” Бориса Грінченка, на що отримав зауваження: мабуть, не “Словарь”, а “Словник”. Тоді я запропонував таке: якщо доведу свою правоту, вони на день народження Грінченка прикрасять книгарню його портретом. Погодилися. Невдовзі звернувся до Бориса Вжесневського, і мені з То-

ронтю надіслали фотокопію першої сторінки “Словаря...” видання 1909 року. Отже, 9 грудня в присутності рухівців (ну, ти пам'ятаєш) книгарню прикрасили великим портретом Бориса Грінченка. Тоді ми й запропонували надати їй ім'я видатного вченого. Запечечень не було...

О. Б.: Коли все починалося, ти працював на тепловозобудівному заводі (“завод ОР”, як він тоді називався). Ви з Ларисою (дружина Валерія Мусійчука. – **О. Б.**) закінчили Київський політехнічний, отримали скерування до Луганська. Здається, мешкали спочатку в гуртожитку, згодом з'явилося власне житло. Народилося двійко синів... Словом, звичайна родина. Хіба що замість радянської попси ти слухав “Pink Floyd” і багато читав. А потім став до рухівських лав. Що тебе покликало?

Валерій Мусійчук. 2021 рік

нен поділяти долю того, кого він любить”, – сказав якось один із твоїх улюблених письменників...

В. М.: Тому я в Україні! Багато різних споминів. Передусім – знайомство з чудовими людьми, справжніми патріотами України. Пам'ятаю Олеса Дудника, прекрасного художника і скульптора, українські вечірки у нього в студії. Пишаюся знайомством з Юрієм Шекочихиним, паном Юрієм Козовським, добродіями Шмигельським та Глузданем. Не забуваю і всіх рухівців, з якими під час ГКЧП ми – невелика жменька – вийшли на вулицю з нашими стягами і плакатами проти хунти...

Особливо пишаюся організацією маршу “Дзвін-91” та концерту гурту “Кому Вниз” у палаці культури в Луганську – першому і наразі єдиному. Обіцяв Андрієві Середі (лідер гурту. – **О. Б.**), що організую йому там ще один концерт...

Дасть Бог, може, ще організуємо...

О. Б.: Якби доля склалася так, що у 2014-му ти мешкав у Луганську, – що робив би? Вийхав? Очікував на повернення наших? Узв'язав до рук зброю?

В. М.: Без сумніву, взяв би зброю. А ще якось подумалося: коли б у 2014-му в Луганську була наша команда з 1990–91-го, того, що сталося, могло й не статися...

О. Б.: Зброю до рук узв'язав твій товариш і кум, що про нього ти вже згадував, – Петро Білоус. Він був серед нас одним із найпалкіших патріотів. Як склалася його доля?

В. М.: Наскільки мені відомо, Петро після АТО осів десь на Поділлі, живе мирно та спокійно. Останнім часом зв'язку з ним, на жаль, не мав.

О. Б.: Напевне, у рідному Луцьку тобі дихається вільніше. Але чи згадуєш Луганськ? Як думаєш, що буде? І чи буде?

В. М.: Луцьк – моє рідне місто, місто дуже гарне, старовинне. Не закохатись у нього неможливо! Коли до мене приїздять друзі чи колеги-ріелтори (наразі я є директором “Волинського агентства нерухомості”), залюбки проводжу їм екскурсії Луцьком.

Луганськ згадую завжди: і через постійні медійні приводи, і тому, що це частина мого життя. Що буде? Все буде Україна!

О. Б.: Маєш двох уже дорослих синів. Якими ти їх виховав?

В. М.: Звичайними порядними людьми. Звісно, патріотизм у нашій сім'ї – неодмінна риса. Сини працюють у сфері ІТ-технологій. Старший мешкає з нами, в Луцьку, молодший, Тарас, – у Львові. Маю вже і внука Івана.

О. Б.: Знаєш, багато чого забувається. Але є речі, які вкарбовуються в пам'ять на завжди. От і мені досі перед очима: вранішні напівсутінки, молоденький сніг, мотоцикл із люлькою і велетенський синьо-жовтий стяг, наче крило, над моїм Луганськом. І щасливі, світлі, рідні обличчя моїх друзів-рухівців, які береже вдячна пам'ять...

Олена БОНДАРЕНКО

1 грудня 1991 року в Луганську було холодно, мокро й вітряно. Але в маленькій кімнатці на 16-му поверсі готелю “Луганськ”, що її орендував рухівський штаб Референдуму та виборів Президента України, стояла спека від повітря, нахуканого людом, котрий сопів, дістаючись на поверх пішки (через наглухо відключеного ліфта), тлумився, люто палив і “нушокав” з порогу ледь не щомиті.

“Ну, що там?” – одне з дивовижних запитань, до якого періодично вдаються українці за різних ситуацій. У нашому випадку йшлося про зведення “з полів”. Про

Той самий “Словарь...” Грінченка

фальшування, з якими доведеться стикатися згодом, тоді ніхто й гадки не мав, однак усе-таки – чи пускають, наприклад, спостерігачів? Чи не контролюють голосування? Словом, щось таке.

Потому хвиля сама собою спала, і в кімнаті лишився хтось із сивихських рухівців (наші “шефи”, вони вже місяць до того вахтово працювали в області – на агітації, потім – спостерігачами, уклін Романові Шмідту і всім-усім. Окремий респект – львів'янину Зенику Гузару, який тоді й гадки не мав, що колись стане... заступником голови Луганської облдержадміністрації).

Запала тиша. Час від часу телефонували з Києва – переважно Михайло Бойчичин – і теж “нушокали”.

Не було куди бігти, не було чого розклеювати, розвішувати і роздавати. Нарешті з'явилося відчуття втоми. З маленького календарика, зіпертого на підвіконня, підбаворливо усміхався наш кандидат у Президенти В'ячеслав Чорновіл. Ми вірили, що він переможе. Ми були страшенно романтичні й ушерть сповнені ілюзій.

Під час акції “Дзвін-91”

1991 рік, Луганськ. З Юрієм Шекочихиним

В. М.: Скільки себе пам'ятаю, був небайдужим до долі України. Можливо, тому, що народився і виріс на Волині, в краї, про який співається:

*Десь там далеко на Волині,
Зродилась армія УПА...*

Тож тільки-но випала нагода прислужитись Україні, відразу прийшов до Народного Руху.

О. Б.: У похмурі 90-ті твої здібності й вік якраз цілком відповідали образі молодого таланта, який лине шукати кращої долі поза Україною. Чому лишився? Чому в Луганську? І чому зрештою залишив Луганськ?

В. М.: Чому Луганськ?.. Коли відбувалося скерування після закінчення КПІ, пропозиції були різні, але всі міста, окрім тодішнього Ворошиловграда, перебували за межами на той час іще УРСР. Ми ж із Ларисою вирішили, що з України не поїдемо, тому й обрали тепловозобудівний завод.

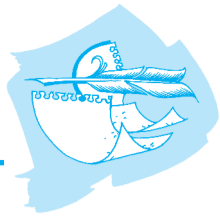
А ще, як ти зауважила, були пропозиції виїхати до... Австралії! Там мешкали бабця Лариси та ще деякі родичі, вони нас запрошували: мовляв, з вашим інженерним фахом будете добре забезпечені. Але я ніколи не уявляв себе відірваним від української землі, її турбот, людей.

У Луганську ми прожили 10 років, а потім виїхали на батьківщину. По-перше, я завжди хотів повернутися на рідну Волинь, по-друге, батьки старілися, треба було їх доглядати. Довго шукали варіанти обміну (ринку нерухомості тоді практично не існувало, лише зароджувався), і коли з'явилася така можливість, одразу нею скористалися.

О. Б.: “Той, хто любить, пови-

Антоніна ЛИСТОПАД

Не торкай мою Землю, бо священна вона

Велика Українська Родино! Прийми моє щире вітання з луганської землі — Володимира Сосюра, Григора Тютюнника, Бориса Грінченка, з донецької землі — Василя Стуса.

***

Восьмого жовтня
Листя пожовкло.
Йшов листопад —
В Радонеж-Сад.

Вили снаряди.
Світ був — не радий!
Сяйво калини —
З криком дитини.

А у Покрови
Свічі воскові.
Срібна пелена.
Світло зелене...
Вій-війна — брила!
Я народилась.

Тоді Доля змилосердилась.
Зоставила маму і хату.
А зараз — ні хати, ні навіть маминої могили...
Сім бездомних років біженських
поневірянь...
Сім нових написаних кни.

Українська Земля

...І не зробиться темно.
І не зникне весна.
Не торкай мою Землю!
Бо священна вона.

Не втомлюся кохати.
Не змінеш Благодать.
Не торкай мою Хату!
В Хаті діточки сплять.

Не погасиш Свічада..
Не посушиш води.
Не торкайся Розсади.
Не для тебе — плоди.

Не зійдеш і на Гору.
Не схолидиш вогні.
Не торкай моє Море!
Бо утопишся в нім.

Не зайдеш у Фортецю.
Не спорожниш об'єм.
Не торкай моє Серце!
Своїм вибухом вб'є.

Не зупиниш і літа.
Не скоротиться Вік.
Не торкай моє Світло!
Промінь — на Цілий Світ!

І не зробиться темно.
І не зникне весна.
Не торкай мою Землю!
Бо священна вона.

*Березень 2014 р., остання поезія,
написана в Краснодарі, на Луганщині*

*Такий вже Фатум над поетами, що мусять
зукати на майданах і прорицати, аки одержимі,
в той час, коли хотіли б в землю
увійти від туги і замовкнути навіки.
Леся Українка в листі до Івана Франка,
14 січня 1903 р., Сан-Ремо*

Україна

Хто ти є, Україно, — така?!
Щоб за тебе в огонь і у воду...
Я — твоя Родова Ріка,
Що тече із душі Народу!

Хто тебе і коли народив?!
Із якого зерна і оздоби?...
Я — Покрова твоя.
Назавжди!
Що накрие тебе. Преподобно!

Звідки ти, із чийого Русла?
Чим нас з'єднує Уселенна?!
Я — тобі своє серце дала.
Ти палаєш любов'ю до мене.

Звідки взявся найперший наш Слід?
Чому ти, наче Янгол, у квітах?!
Ми з тобою — один Божий Плід.
Ми з тобою — одна Молитва.

Україна — це значить: к р а с а.
Пахне росами Вишитий Тризуб.
Я — Земля. Я — твої Небеса.
Мене Бог сотворив.
Зі Своєї Ризи!

Мироточивом — із вінка.
І послав тобі Свого Апостола.
Я — твоя Родова Ріка,
Яка святить твоє Потомство!

Ти — така, Україно, — т а к а!
Ми за Тебе — в огонь і у воду!

23.07.2021

Біль

А біль, як хмара. Навздогінці!
Не видно досвітків в імлі.
Нелегко бути Українцем
На цій чорнобильській землі.

Нелегко навіть просто бути.
Прости, Вкраїно, нас прости!
Несемо камені спокути.
Свої й чужі несем хрести.

А сум, як спис, у материнці.
Зозуля не кує в гаю.
Нелегко бути Українцем
В зрусіфікованім Краю...

Коса заснула на косинці.
Летить на Землю сивий птах.
Нелегко бути Українцем
На Українських теренах!

На сповіді

Ми всі ... по т р о х и губимо Вкраїну.
Глибокі тіні — на ясне чоло.
Той викрав в неї пісню лебедину.
А тої собі зломив ...своє крило.

А той посіяв вітер. На руїнах!
Аби останні замести сліди...
Щодня в журі палає журавлина.
Луна щоночі падає. В льоди!

...Ми всі потрохи любимо Вкраїну.
Ну, як її, скажімо, не любить?!
Крізь сльози, а сміється, як дитина.
Покорена, нескорено ячить.

В шапках козацьких сивіє чуприна.
І сумно по могилах козакам.
Ми всі ... по т р о х и згадуєм Вкраїну.
Коли це вигідно буває нам.

Але коли Вона в неславі гине...
Несе вдовині сльози по росі.
Коли її, невинну, судять, Сину,
Чи ж пригортаємось до Неї всі?!

Коли недоля круто гне Її спину,
Чому ти, Дочко, не зупиниш Час?!
Ми всі шануємо тоді Вкраїну,
Коли Вона віншує щедро нас.

І знову вкотре, знову — Божий Глас.
І знову хмари — споловілим клином.
Бодай на сповіді признаємось раз:
Ми в с і — по т р о х и губимо Вкраїну...

Антоніна Листопад — українська поетеса, прозаїкня, публіцистка, громадська діячка, членкиня Національної Спілки письменників України, лавреатка премії ім. Василя Стуса, ім. Олени Пчілки, лавреатка премії Волянників-Швабінських (УВУ, Нью-Йорк), лавреатка Шашкевичівського конкурсу (Вінніпег, Канада), Конкурсу "Українська мова — мова єднання", перше місце в номінації "На Видноті Всесвіту" (Одеса). Нагороджена почесним орденом "Свята Софія", відзнакою Міністерства культури "Засвіти свічку Пам'яті", лавреатка "Коронації Слова" в номінації: пісенна лірика — перша премія за "Пісні з Донбасу", 2020 р.

ПІСНІ З ДОНБАСУ

Остання розмова

Хіба Ви, Мамо, винуваті,
Що хлопці босі — на стерні?!
Сьогодні знову ніч — крилата.
Гасали кулі — на вогні!

А Сонце сходить тут, на Сході.
У материнці — всі степи.
Червінком ворог покропив.
Тебе... Мене.
Усенький обрій!

Хіба ми не хотіли тиші?
Аби пишались літа...
Як гарно зацвітали вишні!
Співала яблунька свята.

Хіба Вкраїна винна в тому,
Що Воля надто дорога?!
Приїду на Різдво додому.
Скупаю коляду в снігах.

Приснились чорнобривці літом.
Ще так не пахнули в житті!..
Сьогодні, Мамо, сталась битва.
...І я — у Небо.
Від-ле-тів...

Хіба Ви, Мамо, винуваті?..

День Янгола

Всім полеглим на землі Іловайська

На Хату спускається Лебідь.
В любистку сховалася тінь.
Сьогодні День Янгола в тебе.
Ти — птахом до нас прилетів.

Купаються в озері верби.
І дихає пам'ять щодня.
Ти знову спустився із Неба.
І сина, й мене обійняв.

Заплакала яблунька райська.
Пожовкнула свіжа трава.
Проклятий котел Іловайська.
Хай звариться в ньому Москва!

Луна піднялася на гребінь.
І сіла на тихі стави.
Сьогодні День Янгола в тебе.
Здається, Ти — знову живий!

На Хату спускається Лебідь.

Поранене серце

Над Рубіжним — зола.
І обсмалені лілії...
Полягла ковила.
На Савурській могилі.

Ще орел не напивсь
Полинової прани.
...І здригнулись степи.
Вибухають кургани.

І коли ж то кінець
Тій війні розпроклятій?!
Стогне Сівер-Дінець.
І Дніпро, як розп'ятий!

Біль-печаль... Шелюга!
Кров невинная летється.
Сивий Львів. І Луганськ!
Скрізь — поранене серце.

Хай війна відгуде!
Хай ніколи ніхто не загине!
Бережімо людей
Бережімо свою Україну!

Над Рубіжним — зола...
І обсмалені лілії!

Пишу про те, що болить.

А лірика весь час заповнює свідомість...

Осінній вальс

Танцюю білий вальс.
Із листопадом.
А, може, з Вами?! Сивий полонез.
Ватага вітру. Сум ясних берез.
На шемних нотах — шемність.
Водоспадом!

Мицні обійми. Щедрий спалах миті.
Саджу свій Сад.
Надіюсь не замерз.
Ще не посивів синьоокий без.
Чи встигнуть яблука вродити наліті?..

Горицвіту чимало відцвіло.
Цілющий час наповнив джерело.
За Садам — сад. Сади, сади — за Садам.

Чужих щедрот даремно не струшу.
Куди спішу?
Квітають? Чи грішу?!
Танцюю білий вальс. Із листопадом.
А, може, з Вами сивий полонез?!

Моя Україна

Тут промінь щасливий гуляв.
Русалка тут райдугу пасла.
Русяві тополі. Веселі поля.
Яка Україна прекрасна!

Барвінки і барви. Стави...
Намистове опоясся.
Висоти і весі. І всюди — Церкви.
Яка Україна прекрасна!

Блаженність внизу і вгорі.
Калина цілується з рястом.
Поети. Планиди. Співці. Кобзарі...
Яка Україна прекрасна!

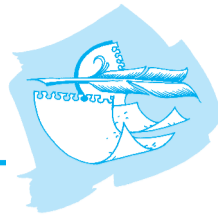
9 березня 2019 р., по дорозі до Канева

Братчина

Я п'ю сьогодні мед.
Якого ще нема.
Той мед, який у нас обов'язково буде!
Вже триста довгих літ на цій землі зима.
Вже більше трьох віків в неволі вольні люди.

Не можемо ніяк підставити плече
Самим собі
У боротьбі
За нашу Справжність!
Я п'ю сьогодні біль. Який вогнем пече!
І вірю, що йому прийде на зміну радість.

Як вичислиш межу, як перескочиш рів
Нечесних правил гри.
То честь і честь буде!
Бо від безчестя вже нарід отетерів.
Я п'ю сьогодні гнів, що розпирає груди!

Ненависти до нас давно вже напилась.
Та не згасив ніхто в моїй душі іскрину.
У щастя вірую. Посеред всіх нещаст'я...
Я п'ю гіркий полин в донбасівських руїнах.

Усі Українці п'ють розп'яту, в них журбу.
На людському плачу – нелюдська забава.
Аж вимовити страх.
Я п'ю свою ганьбу.
І вірю над усе в Господню Божу Славу!

Дивлюсь собі в лице. Сама себе виню.
Як вичавить раба із нашого коріння?..
Я п'ю гарячий віск. Що капає з вогню...
І вірую в дзвінке джерельне воскресіння.

Я п'ю сьогодні мед.
Якого ще нема...
Та знаю, що меди наповнять всю вошину.
І засурмить для нас святкова ще сурма.
Я п'ю святу любов.
За тебе, Україно!

Господи, дай нам молитвеника!

Та ж над нами Година Покровська.
Ми – Покровські хрещеники всі.
Кажуть, що Серафим Саровський
В Бога вимолить трет' Росії.

То і хай росіянам третина.
Нащо нам їхня Волга й Ока?!
А нам треба лише України!
Боже, дай нам молитвеника!
Із тих праведних, з тих невмирущих.
Що, як сонечка, серед отав!
Боже! Дай нам пустельника в пуші...
Щоб нам Духа Святого надбав!

Та нема у нас пуші. Скрізь – квіти.
І на кожному схилі – струмок.
Боже! Дай же хоч схимника в житі!
Тільки свого до самих кісток...

Щоб плоди у свою ішли плідність!
Щоб ніде не змішалася кров...
Тільки звичаного на рідність.
Тільки зваженого на любов!

Боже, дай Христоролюбця з Путивля!
Боже, дай остропільське стерно!
Щоб нам вигорав душу, як ниву.
І засіяв добірним зерном.

Боже, дай Зарваницького Сина!
Із-під монастирських терас...
Щоб нам вимолить всю Україну!
Щоб у Бога нам вимолить нас!

Та ж над нами Година Покровська...

***

Володимир Сосюра зі свого луганського Личанська благав нас: Любіть Україну! Чи послухались ми його? Ні! Бо виявляється, що любити – це замало. Любов потрібно творити! Щодня, щогодини... Своїми руками, своїм серцем, своїм розумом, своєю душею...

Вродився...
І в першу вже мить
Відчуй Родовитість.
Магічно!
Любіть Україну!
Не просто любіть...
Жадайте у пристрасті вічно!
Мужнієш...
І рвешся в блакить.
Іди крізь терни.
Прямовисно!
Любіть Україну!
Не просто любіть.
А дихайте нею, мов киснем.

Мудрішаєш...
В сонмі століть.
Примнож Родового Таланту!
Любіть Україну!
Не просто любіть...
С а м і Україною станьте!

Зоя Кучерява. Смак життя

МЕНЕ ПОЧУЮТЬ НЕБЕСА

Твори добро

Якщо добро не пам'ятають –
Дарма.
Все бачить Бог один...
Але за що мені вбивають
У серце металевий клин?

Твори добро й не жди відради?
Добра чим більше – тим і зла?
Нечувана наруга, зрада,
А здогадатись не могла...

Мені вже дихати несилла.
Уже не виб'ю клином клин!
Я тільки Ангелів просила:
– Життя - а - а!
І відгукнувся дзвін...

Роздвоїлась душа

Самі ревно пишуться вірші,
І звук в кожному нерві болить.
Погано, а завтра ще гірше.
Страждання щодень і щомить.

Весь світ наче перевернувся
І вниз головою стоїть.
Я здобич. Стерплю. Не озвуся.
А кривда! – Не вмерти й не жити.

В ту ж мить, як з досади я впала,
Роздвоїлась дивно душа:
Одна половина зів'яла,
А друга – як з Неба зійшла.

І сила у неї стоїчна:
– Не плач. Підведися і йди!
Не дай ворогам споконвічним
Радіти з твоєї біди.

Смак життя

Коли “Ой, чий то кінь...” співаю –
Слова народні і мотив,
Тоді для чого жити – знаю:
Щоб не в чужім, а в ріднім краї
Мета набрала висоти.

Коли почую – хтось співає,
А в пісні тій мої слова,
Це смак життя мого – я знаю:
Так ось для чого жити маю!
Душа в поезії жива.

Мені даровано любити,
Дитя горнути до грудей,
У злагоді гніздечко звити.
Так ось для кого варто жити!
Я знаю – для своїх дітей.

У Луврі, у скарбниці світу,
Я точно знала, в чому суть:
Так ось для чого варто жити!
Як з Господом поговорити –
Побачити таку красу...

Коли край прірви опинилась –
У відчаї молилась...
Благала Бога,
Просила в Світу –
Ні, не для чого,
А просто –
жити!

При сяючій свічі

Молюсь при сяючій свічі.
Свічусь молитвою сама.
У неї від душі ключі,
А більш ні в кого їх нема.

Молюсь при сяючій свічі.
Я вже багато прожила
І знаю хліб і сіль по чім,
Не раз розгублена була.

Та як безвихідь у душі,
І в горлі стиснетесь сльоза –
Замру при сяючій свічі –
Мене почують Небеса...

Жити...

Лють для диявола – забава,
Все'дно – у пеклі чи в раю.
Хтось може відомстити по праву,
А я – на Бога віддаю.

Для когось – вимолю прощення,
За когось – просто промовчу.
Права чи ні я в одкровенні,
Та злом на зло не відплачу.

Не знаю, хто тут переможе
У цьому вічному бою –
диявольська чи сила Божа?
Сама над кручею стою.

Не впасти б. Вистояти!
Жити –
Мені в дарунок на Землі,
Як пташці – за порив летіти
Хоч на пораненім крилі...

Порада

– Боже світе! Я ще є.
Захисти дитя своє.
Ще живу і ще прошу.
Камінь давить, а ходжу.
Сняться стріли і мечі –
Я не відіб'юся нічим.
Не забудь і не покинь,
Скинь цей камінь з мене, скинь!
І наругу відведи.
Дай хоча б ковток води.
Мов на сповіді кажу –
Йду, здається, за межу...

– У твої гіркі слова
Поринає голова.
Я не маг, не поводир,
Але ти мені повір.
Всупереч твоїм літам
Я одну пораду дам:
У люстерко подивись,
Як завжди – причепурились,
Як раніше – усміхнись,
І на меч сама не лізь.
Он стежина за село,
Там є чисте джерело.
Ти сама до нього йди,
Попроси ковток води.
Через поле йди у ліс
І до дуба притулись.
Там, де ще не впала тінь,
Стань до Сонця – відпочинь,
І сама той камінь –
скинь!

САМОІРОНІЯ ЦІЛЮЩА

Гнилички

– Порадую я твою душу.
Поглянь, як цвітуть наші груші.
Ось б'єра, кармен і медова,
Ось дуля, лимонка чудова.
Солодкі, рясні, соковиті,
Зимові, осінні і літні.
Родитимуть грушки щороку.
Сусід уже кидає оком.
Смакуй, дороженька, нівроку.
Я ще надавлю тобі соку.
Аби ти в садочку гуляла.
Аби ти мене не пиляла –
Я ще одну грушку купив.
Казав продавець – “диво див”...
Чого ж твої очі в сльозах?
Чи я щось недобре сказав?
– Та ні. Це я хутір згадала.
Ще рочків мені було мало...
Там спасівка в полі росла,
Одна на весь хутір була.
Яка смакота ті гнилички!
Не б'єра, не дулі, а дички...

Генеральша

Купив чоловік мені дачні калоші.
Аб'які гроші – й калоші хороші.
Тепер я в калошах щоденно на дачі.
Роботи чимало, і я не ледача.
Якби до калош ще фуфайку робочу –
Тоді мене точно ніхто б не наврочив.
А зорі на небі! А я їх не бачу.
Дивлюсь на калоші. Мовчу, ніби плачу...

Зоя Кучерява – поетеса, прозаїкня,
авторка текстів до багатьох пісень, заслу-
жена діячка мистецтв України.

Від авторки. Я християнка. Але в мене
язичницьке сприйняття Природи, відчут-
тя єдності Світу і свого “я” в ньому. Можу
бути щаслива або нещасна, але ніколи не
буваю самотня з Природою. Подумки роз-
мовляю з деревами, квітами, прошу пора-
ди. А коли вкрай розгублена – звертаюсь
до Неба, молюсь до Бога. Думаю, що Бог
як вищий розум – єдиний на Всесвіт, а лю-
ди щось наплутали в релігіях...

Мені б хоч на день босоніжечки модні!
Прощайте, калоші! Я їду сьогодні,
Де музика тиха, душевні забави,
І танго, і дві філіжаночки кави...

Я пані поетка. А ще генеральша.
Навіщо калоші?
Навіщо та дача?

Трюмо

– Ти щось плутаєш, свічадо,
Моторошно вмить стає.
Бачити себе не рада,
Це обличчя – не моє.

Не чоло – “гофре, гармошка”.
Як це трапитись могло?
Зморшка тут і тут ось зморшка –
Іх у мене не було!

Брешеш. Винесу з кімнати!
Знай, тобі це не мине...
Люстро, годі жартувати,
Покажи мені мене!

– Я трюмо, тобі не рівня.
Вже провин моїх на жмут.
Я слуга, ти – господиня.
Покарай – постав у кут!

Зморшок не розгледять очі
У потемках –
я клянусь.
Глянеш – личко, як дівоче.
А я тільки усміхнусь...

Перехитрить себе...

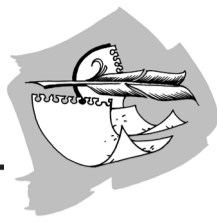
Така іронія у долі –
Нам хочеться всього доволі.
І до копійчки копійка,
А до цеглинки камінець –
Десятки літ складали, дбали,
Ще треба більше, бо ще мало...
Коли там жити? – Наживали!
Ось! Є, що треба, накінець.

Тепер ми житимем як люди.
Тепер усе в нас добре буде...
Далека молодість озвалась –
Як докір – замість сподівань:
– Всього надбали? А навіщо?
Без мене – тільки вітер свище,
А ви до неба ближче й ближче.
Все зайве. І нема питань...

*

Все зайве? Нащо ці химери?
Або хтось хоче “у печери”?
Чи ти слуга, чи ти вельможа –
Перехитрить себе не зможеш.
Отож...
І я не сплю всю ніч. –
Глузує зваба протиріч.
Таке життя. І мудрість – суша,
Й самоіронія – цілюща.

2018–2021

Наталя ДЗЮБЕНКО-МЕЙС Профіль ріки

Поліні і Валерію Франчукам

Ні, знову не увійдеш у ріку...
Засумував на березі художник,
Лиш хвилі танцювали на піску,
Стираючи всі начерки тривожні,

А він уперто видивлявся дно,
Шукаючи, зміряючи глибини...
Ріка пливла, було їй все одно,
Що хтось її заманює в картину.

Бо двічі не увійдеш в синю креш,
І не підловиш вічні перебіги,
Знайомих хвиль ніколи не знайдеш,
Однакових краплин, рождених з піни.

А він усе випишував плавбу,
Бистринь води і темні водоверті,
Вдивлявся в плесо, наче у судьбу,
В якій щезає доконечність смерті.

Іскриста, величава синя голубинь,
Де Майстрові не було супокою,
Він чув у венах шал та клеткотинь,
І сам ставав весняною Рікою.

Його крутила сива бистрина,
Він розчинявся в іскрах водоспаду,
Та дивна тінь жіноча, осяйна,
Щораз нову запалювала ватру.
На берег викидав його прибіій
Біля сумної ніжної трепети.
Він горював... По гладі річкової
Пливли хмарин жіночі силуети.

Стиснеться світло, і перейде в задзеркалля,
І заніміє на цій безпощадній межі:
Скільки краси нам відміряно, стільки ж печалі,
Скрапують роси із голубої емалі,
Тьмяно химеряться лінії та міражі.
Фарби очікують злету чи переходу,
Ще не картина, тільки незриме знання...
Перші росточки, перші струмки на підході,
Божисте світло, що називають природою,
Виміром іншим, або таємним чуттям.
Ледве ворухнеться світу примарна завеса,
Тихе тремтіння в глибинах земного єства,
Се – прорізання у неспокійнім замісі,
Скрапують роси... А на серцевому зрізі
Шемний відбиток неізнаного ще божества.

А потім він зібрався на війну,
Його струна покликкала скорботна,
Покинув дім, і статки, і жону,
Свої ще незавершені полотна.

Він довго йшов, він руки обпікав,
Були холодні, самотинні стежі,
Туди! Туди! Де відблиски загрив
І чорні закривавлені пожежі.

І де Підкова грозить кулаком
За крок єдиний до своєї страти,
А на коні возноситься Сірко,
Старий Калниш у соловецьких гратах.

Ясне лицарство та ясна мета,
І вічна тінь важкого передгрозя...
І тільки матір – вічна сирота
Немов підбита чайка при дорозі.

І тільки тиша смертних переправ...
Із краю в край розтерзані руїни...
Там він вмирав та знову воскресав...
І повертав додому Україну.

Й не знати як вернувся звідтіля,
Та й чи вернув до рідного порогу?
Бо ж іноді здається – він земля,
Яка заколосилася крізь нього.

А іноді, що носить небеса,
Провісні і розкрилені комети,
Суворі і довершені краса,
Висока точність янгольських портретів.

А ще постійна спрага висоти,
Жага стрімких химерних перетворень,
І темна безкінечність самоти
В людських глибинах, у людському морі.

Вона пекуча, наче жаліва,
Ся чаша самотності довіку...
Лиш тихий голос душу розрива,
А блискавиця пише профіль жінки...
Цей часопад – просторові болючі розриви...
Бурі і грози, древні печальне "якби"...
Пошуки світла, або осягнення дива,
Де все по-справжньому – жінка і птаця щасливі,
І не шукаєш інших шляхів та судьби...
Де кольори переходять в гіркоту, у темінь,
Барви злітають, як листя осіннє з плеча,
В їхній симфонії ледь пробивається тема –
То вибухають горді відважні знамена
І пролягає світла дорога меча.
Світлоку-світку! Серце померхло від скрути...
Скільки же болю в далечі тій грозивій!
І не прости, не скоритися і не забути...
Страх має колір – колір смертельний отрути,
Так починається з мороком вічний двобій.

Єдиний раз було занудьгував,
Що став немодним. Клопіт і рутина.
Вже сивою зробилась голова,
А про кохання – жодної картини.

Та як же так? Нічого про любов?
Без неї все безколірне, понуре...
Забрав мольберта і в світі пішов
Шукати найправдивішу натуру,

Прекрасну, чарівливу і одну...
Душа од ляку ледь не оніміла,
Що більш нема у нього талану,
Не помічає ті амурські стріли.

Бо все не те. Ні очі... Ні брова...
Блукав по людях, тільки все намарно,
Він добре відав, що любов жива,
Ще десь снуються її світлі чари.

Либонь на очі впала пелена,
Що якось проминув прекрасний обрис,
Душею чув – що жде його вона.
І він злетів на кольори, на голос.

Сміялась жінка: знову заблукав
У вітровії, на холодній кризі.
Чи ти забув, що я твоя Ріка,
І добре знаю твої творчі кризи.

Все клопоталась... Стільки літ і зим
На безкінечні пошуки ідеї...
Він роззирався, він не був сліпим.
Це все про неї, Господи, про неї!

Ця срібна птаха прагне висоти...
Такі знайомі сумовиті очі,
У тій сльозі усі його світи,
В отій свічі із вигином жіночим.

Він живописець. Пише про живе,
Ріка під серцем – тиха, загадкова,
Віщує перетворення нове
В його картинах кольору любові.

Скажуть – марниця, скажуть: усе безнадійно...
Дивляться люде й не бачать себе в дзеркалах.
Світло, звісно, не гасне, тільки зоря даленіє,
Та не приборкати цю дивовижну стихію –
Вічне блукання по променю – до джерела.
Знову вихоплюєш ледве освітлені лики,
Образи тиші, що нищить усе нанівець.
Світло і темінь... А на болючому стіку
Шпательм пишеш. Серце заходиться криком.
З світлом і часом провадить розмову митець.
Строга ця мова. Слухають, але не чують...
Вплавлені болі у цей непростий часослов,
Над бистриною знову художник чарує.
Все не даремно. І не минулося всує,
Доки проміниться з дивних полотен любов.

Красиві люди

Щоразу, коли навідоюся до майстерні Валерія Франчука, мене охоплює почуття неймовірної ніжності і душевного трему, оглядаю картини – і в них буквально тону, вони наповнені таким сліпучим світлом, розливом кольорів, лункою таємничого енергією, що фізично відчуваєш дотик інших світів, незвіданих сфер. І скільки не вдивляйся, щоразу знаходиш там щось нове, непізнане, невідоме. Цей зрух часів, подій, калейдоскоп легендарних людей заворожує і полонить. Шевченко, Сковорода, Сірко, наші великі гетьмани, пророки, провідники. Дивлюся на полотно в багряних кольорах. Це бандурист підняв руку над племінними струнами огненної бандури, я ще не знаю мелодії, слів, але достеменно вловлюю триумфальні, величні акорди гніву і неймовірного злету духу.

Я люблю Франчукові пейзажі. Вони святяться тихим, лагідним світлом, можна тисячу разів пройти повз три вербички над дніпровським плесом, але щоб зауважити цю прозоринь, журливу позолоту листя, важкі шрами на цупкій корі, цей утаємничений клинопис часу, о! – тут потрібне не просто зірке око художника, ні, насамперед серце, залюблене в красу рідної землі, її історію.

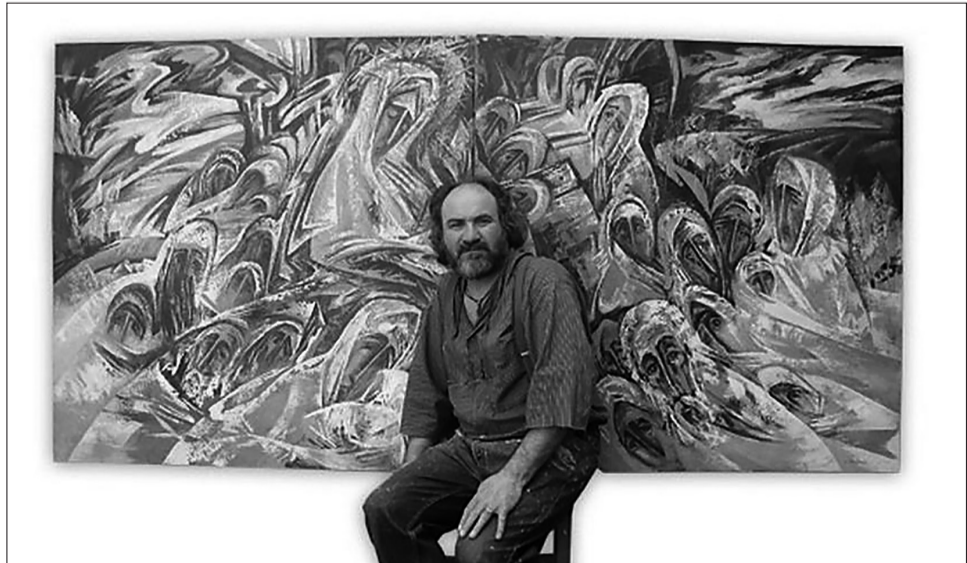
Бо Франчук насамперед мислитель. Його знаменитий цикл "Дзвони пам'яті" – не тільки і не стільки оплакування жертв Голодомору, хоч цей пронизливий стогін і сльози фізично відлунюють у полотнах. Він осмислює жах, який відбувся на нашій благословенній землі. Різкі, летючі лінії, широкі мазки, обличчя скорботи, болу, жаху. Образ пекла на землі, куди прийшло зло у своєму найповнішому вияві. Як художник це зміг? Як осилив? Витримав... Пригадую, під яким враженням перебував Джеймс Мейс, який ще у 1993 році ознайомився з виставкою Валерія Франчука і одразу вирізвив його як крупного українського митця неймовірного діапазону. Від часу це фото зблякло, але воно дороге мені і пану Валерію як пам'ять.

А після цього занурення в темні пласти минувшини раптом триумфальна мелодія біблійних образів. Голубі, рожеві, срібні маз-

ки накладені простим шпателем, як художник стверджує. Але звідкіля така плавність, гнучкість ліній, таке переливання відтінків, така прозорість і глибина нетутешніх далеких світів, які мучать і дивують, випрямляють душу? Це уже новий Франчук, зовсім інший орбітальний злет його думки у космічні виміри, у світи, з яких проступають голубі силуети святих образів, де осмислюється минуле і виразно проступає наше осмислене майбутнє. Воно народжується прямо на наших очах. Воно непросте, але таке прекрасне...

Я знову напросилася в гості до Франчуків разом зі своєю дочкою Русланою. Звісно, вона бачила картини Франчука у моїй збірці "Сковорода", якими вона ілюстрована. Бачила і чимало репродукцій. Але було дивовижно споглядати її перше сприйняття полотна нашого видатного художника. Звісно, нема ніякого секрету, що я люблю творчість Валерія Франчука, обожаю його як людину. Але ось я споглядаю, як приходить до цього мистецького храму молода людина і з першого погляду назавжди захоується у цей дивовижний світ. Мені самій від того радісно і щемко. Бо так зростає і мужніє людська душа.

Пані Поліна – дружина Валерія Франчука, розповідає про виставки, майбутні плани, про те, як складно нині пробитися до сердець українських глядачів. Її вишукана українська мова пересипана гумором і дотепами. Родинне тепло і взаєморозуміння Франчуків передається на відстані, огортає затишком і світлом. Моя донька заворожено завмирає перед кожною картиною, вдивляється, дослухається. Потім фотографує. Час спливає швидко, вона виходить з майстерні і все оглядається. Сердиться "Навіщо було так поспішати...". І посеред слів захоплення картинами і широкого жалю з приводу фінансових проблем у сім'ї великого художника, обурення байдужістю і інертністю нашої влади до справжніх скарбів нашої культури я раптом розрізняю те, що ніяк не могла для себе сформулювати, дошукуючись смислу у суто мистецьких категоріях: "Які красиві люди! Які дивовижно красиві люди!".

Ігор ФАРИНА,
м. Шумськ, Тернопільська обл.

Рожеві птиці з білих долоньок хмар

Кир'ян Надія. Чиста криниця: поезії та переклади: Дрогобич: Коло. 2020. – 160 с.

Де хто з тих, хто добре знає поетичну творчість Надії Кир'ян, вважатиме, що в заголовку цього відгуку рецензент обіграв рядки одного з віршів, наголошуючи на плюсах і мінусах такого прийому. А ще й порадять не використовувати його, бо, мовляв, йдеться про образ, а не про явище. Не хочу! Та не впертість рухає мною, а усвідомлення того, що ці два поняття тісно пов'язані між собою: хіба віршотворення буде явищем, якщо у рядках немає яскравого образу – конденсатора думки?

Чи не найліпше це видно на прикладі версифікації Надії Кир'ян, із творчістю якої знайомий давно. (Пам'ять помандрувала у 1970-ті роки, коли, студіюючи у Львові, вперше прочитав її вірші у “Вітрилах-67” поряд із дебютними творами Миколи Воробйова, Василя Рубана, Валерія Іллі (список можна продовжити), і вони запам'яталися бентежністю та неординарністю поетичного голосу. Бо ота тоненька збірочка “Рідне”, що з'явилася перед розвалом СРСР, була лише нагадуванням про цікаву поетку, щасливу пісню якої нахабно обірвав суворий подмух тоталітарного вітру. А книга “Свято споминів”, яка потрапила до мене завдяки незабутньому Петрові Сороці, стала своєрідним продовженням знайомства з версифікаціями, котрі сподобалися. “А клени такі божевільні жовті, можна втонути у їхньому танці”).

Ви, очевидно, помітили, що в цитаті йдеться про небуденний образ із участю “населення” видання. Вистачає таких чарівностей і у “Чистій криниці”. Рослини, дерева, звірі, птахи, зорі та небесні світила тут є необхідними атрибутами. “В осінню пору, наче навесні, немов у казці, пролісок зустріла”; “Можна йти коло кле-на, а липа буде мед лити, а в очах розсипатиметься сонце”; “Знімаю трубку і питаю у лекели: скажи, чи ще до осені далеко?”; “Дикі коні в п'яті іржуть, а над лісом – хустка твоя”; “На самім дні вода така прозора, що з берега лічити можна зорі”; “...а матінка стоїть у сонці золота”.

Ніхто, очевидно, не заперечуватиме краси цих образів. Зауважу тільки, що у згадці про дерева зумисно використано ефект поєднання “мешканців” різних видів в одному реченні, аби підкреслити, що поетеса вміло використовує і такий прийом. “І я в цю мить живу за сотню літ, за тисячу і навіть за мільйони – із бджілкою на золотім осонні, з печалю яблуна на крилах журавлів”; “Хустиночки кульбаб навкруг зазолотили, мов золоті сонця, на весь кіноекран”; “І небо прибігало під самі стріхи, зацвітало коровами і будьяками”.

Чарівні візерунки творить сув'язь і в кольорових екстраполяціях. “У тебе зорі на долоні – зелені, білі і червоні”; “...і височінь над ними синьо-біла”; “Отак розцвітала трава зелена і котилися червоні яблука у золотий став”...

Та барви зачаровують не лише у поєднанні. Закономірним є те, що вони не втрачають краси і у так званому “одиначному пла-

ванні”. “Та не вмирає ще надія, як білий голуб на плечі”; “За тинном – туман голубим волоссям вичерпує воду з тихих озер”; “Кохання починається з червоної квітки”; “Мої сліди змиває сирій дощ, їх обриси травою заростають”; “Бузина – моя чорна калина”; “І синій сум, і синій плач жоржин, і в сутінках вечірніх синя хата”; “Із гіллям вишневим зеленим схилилась бабуся на тин”; “Між нами – сяйво золоте, яке мене нестримно кличе”.

Не буде перебільшеною думка про те, що у процитованому ховаються неповторні образи, бо для їх створення авторка використовує неординарності літературних тропів. І найчастіше, мабуть, вдається до експлуатації метафор. У розділі “Невеселі думки”, скажімо, мою увагу привернули рядки: “Вулиця чиста, мов на свято вчисте, виметена вітру мітлою сповна”; “Щастя назирці за кожним ходить”; “Скам'яніла від горя береза шле до вас на могили листи”. Цікаві метафоричні зблиски існують також у розділі “Вечірня жінка і ранкова жінка”. “У пам'яті кричать уламки віршів”; “Гриби з лісу поприбігали і дивилися на диво”; “Тонкі пальці дощу пестять чорне волосся землі, яка розплющує проліскові очі”.

На тлі метафоричної неординарності привабливіше виглядають порівняння з їх неоднозначністю. (Цей літературний троп поділив би на три частини – його взірці зі сполучниками типу “як”, “мов”, “наче”, “ніби” тощо, без них і приклади порівняльності, в котрих поєднані два вище згадані підвиди. Найчисельнішою, мабуть, є присутність поєднувачів. “Мов під смичком туга струна, здригнулось тіло”; “І десь мій шлях покручений побіг, і не втекти від тебе, як від себе”; “Прикутий небом, наче ланцюгами, я не насмілюсь розірвати пута”.

Та не лише такі порівняння віднаходить зір. Нерідко є й від-

сутність сполучників, котра, до речі, має свою промовистість. “У сні лиш папороть цвіте, а квітка – то твоє обличчя”; “Я хатинку ту стережу, де берізка – білий маяк”; “Найкраще почуття – це співчуття”. Мені імпує й те, що поетка не цурається порівнянь, котрі своєрідно поєднують відсутність і присутність сполучників. “Як рана в душі – журавлів відліт”; “Ці зустрічі – ніби на вістрі меча”; “Ця ниточка – до рідної землі, мов навутичка бабиного літа”...

Усі три різновиди порівнянь згадано, але не гадаю, що на цьому можна ставити крапку у мові про літературний троп. Бо на авансцену нашого сприймання виходить порівняльність через поєднання іменників та прислівників: “керівники-заброди”, “вишня-бабуся”, “зустрічі-спахлахи”... (Іноді можна почути думку, що ці словосполучення більше схожі на епітети й часто-густо мають метафоричне підґрунтя. Але це – помилкове твердження. Вони, ці вислови, такі є порівняннями, бо епітети мають інші функції).

Хоча й з ними не все однозначно. Бо побувають висловлювання, котрі знімають здавен, і буквотвори з авторським забарвленням. До останніх слід би зарахувати вислови на кшталт: “грані вікон”, “листя пошлунків”, “парасолі дерев”. А на протилежному боці виникають: “осіння врода”, “відстань душі”, “срібновусе жито”. Але немає потреби дорікати авторці за використання зужитого у творах, бо справа полягає в тому, що вони є доречними у контекстах написаного, і навіть створюють для них шарм неповторності.

Заслуговує на увагу й питання слововиявності у віршах Надії Кир'ян. Зрозуміло, що в першу чергу йдеться про неологізми та рідковживаності. Перших, зосібна, є небагато, але мені здається,

що вони не є чужинцями у творах. Про це подумалося, коли, переріхуючи “Чисту криницю”, натрапив на “червоногубі”, “багатоводдя”... (У контексті книги вони виглядають новотворами, але не можу сказати про це на загальнопоетичному тлі – наявна нестача інформації через непродуманість вітчизняного книгорозповсюдження).

Словесну палітру освіжає також орієнтація на рідковживаності (“шмагтя”, “шумовиння”), пестливі слова (“вірусятко”, “онучечка”, “долонька”). Уважні читачі відшукують і натяки на алітераційність: “...виріс вже великий вірус”.

Якщо усі вищезгадані читання так чи інакше торкаються тільки виражальності, то є й ті, що бродять помежів'ям між нею та тематичністю. І як тут, зокрема, не згадати про богошукальницькі мотиви. Тим паче, що у віршах Надії вони звучать нерідко. “Як не по-Божому чинить – ладу не буде в домі”; “На землю, де я нині майже гість, де я і відцвіла, і відспівала, мені Господь послав Таємну Вість”; “В житті добро творити поспішай і дякуй Богу за таку нагоду”. (Не випадково роблю акцент на “помежів'ї”. Бо фрази нагадують про важливість виражальності через їхню присутність. І водномить вони є одним із мотивів філософської лірики поетки, зразки якої є в обох розділах її оригінальних творів у цій книзі).

Не бачу перебільшення в тому, що до цього виду версифікації віднесу й культурологічні акценти у поезіях Надії Кир'ян. Хочемо того чи ні, а вони є тісно пов'язані. Відштовхнувшись хоча б від такого. Відомий поет Михайло Саченко (колишній однокурсник пані Надії на філологічному факультеті Київського держуніверситету, з якого її виключили у тоталітарні часи як “політично неблагонадійну”) у передмові до

книги ствердив, що вона “позбавлена чужих літературних впливів” і має своє лице. Навіть деякі літературні перегуки підтверджують це. Скажімо, Василь Голобородько свого часу хотів видати книгу про українську хату, але видавництво не підтримало його (понад пів віку тому про це писав Іван Дзюба). І Надія Кир'ян по-своєму підтримує його у своїх віршах: “А на покрівлі, як на те, мох так фіалково цвіте” чи “Тому без тину нема української хатини”.

Багато говоримо про епіграфічність, вишукуючи плюси та мінуси у ній. Не хотів би вдаватися у дискусію з цього приводу. Бо думаю, що епіграф тільки тоді має право на існування, якщо у творі поглиблено думки чи знайдено нові ракурси осягнення теми. А все інше є епігонством, яке не варте уваги. Переконалися, що так міркує і Надія Кир'ян. У книзі “Чиста криниця” маємо лише один вірш з епіграфом. Це – рядки Тараса Шевченка: “Село! І серце одпочине: село на нашій Україні – неначе писанка...” З нинішньої точки зору це є тривіальною темою. Але слова про те, що “у селі не лиш картопля родить, родять в селах совість і мораль” вказують на сьогочасність бачення, яке не до вподоби сучасним вельможам із владних кабінетів.

Ще один цікавий момент. У книзі “Чиста криниця” можна натрапити на вдале опрацювання фразеологічних висловів. “В одну ріку не зайдеш двічі – вже інша хлюпає вода”; “...лелеченята в червоних чоботях” (своєрідне обігрування відомої казки); “Червону лінію назад пройти непросто”. Чомусь гадкується, що саме ця увага до лексичних багатств рідного народу народжує, приміром, такі вислови авторки, як “прожити неможливо без душі”; “та жаль, що від “любові” і “свободи” вже скоро не залишиться народу”; “бо в житті найстрашніше – це слово “боюсь”... (Перелік афористичності поетки можна продовжити, але це не додасть чогось істотного до її іміджу).

І нарешті, мовлячи про культурологічні акценти, згадаю про переклади у цій книзі. Не можу оминати увагою, що у цьому виданні є інтерпретації творів росіянина Сергія Єсеніна, Бориса Пастернака, Івана Єлагіна, Андрія Усачова, хорватки Весни Парун, білоруски Віри Верби, азербайджанця Чингіза Аліюглу. Чи варто казати, що перекладачка зберегла дихання оригіналу і наповнила написане власним диханням?

А завершити ці розмисли хочу ще однією непростістю. Мовлено про виражальницькі нюанси, культурологічні аспекти, богошукальницькі мотиви. А поза увагою залишено питання тематичності. Непорядок? Далекий від такої думки. Бо вже давно громадянськість, філософічність, пейзажність і любовність переплелися між собою. І нова книга Надії Кир'ян ще більше про це свідчить.

Дніпрові Чайка – політ триває

Дніпрові Чайка

Василь ВЕЛЬМОЖКО,
член Національної спілки
краєзнавців України

Народилася майбутня письменниця на Миколаївщині, в селі Зелений Яр Доманівської селищної громади Вознесенського району. Коли село називалося Карлівка і відносилося до Ананівського повіту Херсонської губернії. Справжнє ім'я письменниці Людмила Олексіївна Березіна, після шлюбу більш відома як Людмила Василівська.

Дитинство і юність дівчини пройшли в миколаївських і херсонських степах, на лиманах Одешини і Херсонщини, тож її чутлива душа і допитливий розум вбирала в себе все, що пов'язане з історією рідного краю, долею козацтва. Батько – сільський священник Олексій Березін, за походженням росіянин із Владимирської губернії. Він шанував книгу, знання й дбав про духовний розвиток доньки. Атмосфера в сім'ї сприятливо позначилася на формування дівчини. Окрім Людмили, батьки мали ще двох синів і доньку.

Мати поетеси – Наталка Угринович – була спадкоємицею відомого козацького роду з Запорізького краю, тож у сім'ї частими бували спогади про українську вольницю, колишній розквіт батьківщини. З юних літ Люся зацікавилася творами Гоголя та Шевченка, історичними працями Скальковського й Куліша, Антоновича і Яворницького. “Знаю тепер, що я українка, – так занотувала в своєму записничковій молода письменниця, – ніякі лихоліття, слова й події Великої Росії не хвилюють мого серця так, як історія України, ніякий спів не знаходить такого відгомону в мене в душі, як український, ні за кого не болить так серце, як за її помилки, її виразки – відлунують стогоном у мене в душі. І чим більше бачу в її історії помилок, недоліків, тим палкіше люблю її”.

Людмила Березіна рано навчилася читати, тому на восьмому році життя батьки віддали дівчинку до Херсонської жіночої гімназії. Однак Людмила тяжко захворіла на кір і бронхіт та майже осліпла, тому її було забрано додому, де через рік дівчинка одужала. Проте майбутня письменниця назавжди лишилася короткозорою.

Цього року шанувальники української літератури відзначають ювілеї двох видатних майстринь красного слова – 150-річчя Лесі Українки та 160-річчя Людмили Василівської-Березіної (Чайки Дніпрові). Ім'я Лесі Українки добре відоме не лише в Україні, а й далеко за її межами, а ось про Чайку Дніпрову навіть через три десятки років після проголошення незалежності далеко не всі знають, тим паче її справжнє ім'я. Хоча її слово мало б гордо бриніти у серці кожного свідомого українця. Її життя та творчість тісно пов'язані з півднем України, де вона народилася, навчалась в гімназії та вчителювала. Разом зі своїм чоловіком вона описала південь України, як український, спростувавши московський міф про Новоросію, показавши, що “культура і цивілізація тут були й до Російської імперії”.

Навчання було продовжено в Одесі у спеціальній школі Михайлівського жіночого монастиря, але дівчинка вблагала батьків забрати її звідти. Завершувала освіту в Одеській приватній жіночій гімназії пані Ганни Григорівни Піллер, яку закінчила 1879 р., здобувши право викладати російську мову та історію. (Сьогодні в будівлі колишньої гімназії працює Одеське вище професійне училище морського туристичного сервісу, вихованці якого пам'ятають і пишуться тим, що тут навчалась відома українська поетеса). Навчаючись у гімназії, Людмила кожні свої канікули проводила під Херсоном – у селах, де правив службу Богу її батько (а це Маячка і Збур'ївка), гостювала у дядька Петра Березіна в Голій Пристані, в родині та друзів у Білозірці, Олешках.

По закінченні гімназії Людмила Олексіївна починає педагогічну діяльність спочатку в Одесі, а згодом в Одеському повіті, і в 1881 році приїжджає в Херсон на учительський з'їзд, на якому активно підтримує його ухвалу про “викладання в школі рідною мовою народу”. Ще навчаючись у гімназії, Людмила почала писати вірші російською та українською мовами. Перекладала поезію Пушкіна, Лермонтова, Байрона українською мовою. В 1883 році в газеті “Одеський вісник” уперше був надрукований вірш Людмили Березіної, написаний російською мовою “На смерть Тургенева”. 1885 року в українській літературі з'явилося нове ім'я – Дніпрові Чайка. Таким псевдонімом уперше Людмила Березіна підписала вірші “Вісточка” та “Пісня”, оповідання “Знахарка”, які друкувалися в журналі “Нива”.

У 1885 році вийшла заміж за Феофана Василівського, відомого в літературному світі під псевдонімом Софрон Круть. Вони познайомилися в 1884 році на археологічно-етнографічному з'їзді

в Одесі. Феофан закінчив Київську духовну семінарію, потім учився в університетах Петербурга й Одеси. В 20 років пішов добровольцем воювати з турками на Балканах. Жив у Загребі, Белграді та Празі. У Женеві бачився з Михайлом Драгомановим і сповідував його ідеї. Закінчивши військову службу, вийшов у відставку в чині молодшого унтер-офіцера. Належав до молодого крила Одеської громади. Багато писав про культуру й побут південних слов'ян, друкувався в галицькій періодиці. Його особисто знав і підтримував Іван Франко.

Із 1880 року Феофан служив статистиком у Єлисаветградському земстві – нинішній Кропивницький. Там брав участь у роботі місцевого українофільського гуртка. Гуртківці допомагали грішми місцевим народолюбцям, про що стало відомо поліції. Василівського в 1885 році заслали до Херсона під гласний нагляд, тут вони й побралися з Людмилою.

24-річна письменниця бере активну участь у роботі місцевого просвітницького гуртка, організованого земським статистиком О. О. Русовим, який займався етнографією та фольклористикою. У гостинному будинку О. О. Русова, де збиралася передова інтелігенція Херсона, Людмила Олексіївна зустрілася з корифеями української сцени М. Садовським, П. Саксаганським, М. Заньковецькою, І. Карпенком-Карим. Разом із чоловіком вона поширювала твори українських письменників, вірші Тараса Шевченка. У цей час Дніпрові Чайка пише лібрето першої дитячої української опери “Коза-дереза”, музику до якого підібрали О. Русов, О. Ліндфорс і А. Конощенко. Цього ж року опера була виконана дитячими силами. Написала лібрето дитячих опер М. Лисенка “Коза-дереза”, “Пан Коцький”, “Зима і весна”.

Херсонський період був до-

Люда Березіна

силь плідним у творчому житті Дніпрові Чайки. Протягом 1885–1887 рр. письменниця написала велику кількість творів, хоч не всі вони були надруковані за її життя. Ранні твори Дніпрові Чайки були прихильно зустрінуті читачем і критикою. Ім'я Дніпрові Чайки з'являється на сторінках альманахів “Степ”, “Перший вінок”, “Хвиля за хвилею”, різних журналів та збірок.

В 1887 році внаслідок поїздки письменниці до Криму, де вона тривалий час відпочивала в татарській слобіді Алма-Томак (тепер село Піщане Бахчисарайського району), з'явилися “Морські малюнки”. Сама письменниця так згадувала той плідний творчий період: “...брат мого чоловіка запросив мене на літо в Крим, де він із своєю родиною жив”. В автобіографії вона підкреслювала важливий вплив кримської природи на її творчість: “...купаючись у морі біля Алми в Криму, я жаданно приглядалась, прислухалась до нової для мене кримської природи та, прийшовши додому, розповідала діверові та ятрівці про те, що мені нашептало море. Скеля, Хвиля, Суперечка були моїми фантазіограмами. Колиш після бурі багато на березі загинуло медуз. Медуза – морське серце – це мені дало казку “Морське серце”.

У 1887 році за активну участь у роботі херсонської української громади Ф. Василівського звільнено з посади у земстві і піддано під гласний нагляд поліції. Сім'я переїжджає до села Королівки на Київщині. Тут Дніпрові Чайка збирає фольклорний матеріал, записує українські народні пісні. А в 1895 році подружжя повертається до Херсона на запрошення губернської земської управи. Там народились, росли і виховувались їхні діти – Оксана, Наталка та Вячеслав.

У 1903–1904 роках письменниця співпрацює з організацією допомоги політ'язням Херсонської тюрми. Її дім стає місцем зустрічі місцевих політичних дія-

чів та митців. Людмила Василівська потрапляє до списку неблагонадійних, її заарештовують, потім за нею встановлюється гласний нагляд поліції.

З 1908 року Дніпрові Чайка проживає в Києві. Бере участь у роботі київських організацій “Громада” і “Просвіта”, знайомиться з М. Лисенком, М. Старицьким, М. Заньковецькою, Оленою Пчілковою, Лесею Українкою, М. Коцюбинським, Б. Грінченком. Микола Лисенко на її лібрето написав дитячі опери “Коза-дереза”, “Пан Коцький”, “Зима і Весна, або Снігова Краля”, “Весна-красна” та інші, поклав на музику її вірші “Я вірю в красу”, “Хіба тільки рокам цвісти”, “Срихонська рожа”. В 1909 році через загострення ревматичної хвороби Дніпрові Чайка поїхала на лікування до Одеси. Тут вона жила до 1911 року, найждуючи періодично до Києва та Херсона. Кілька наступних років жила на Кавказі й на півдні України.

На схилі літ Людмила Олексіївна знову відвідала Крим, та цього разу до творчості серце не кликало. 13 квітня 1915 року Феофан Василівський покінчив життя самогубством. Один за одним відійшли за обрій її найкращі друзі, побратими і посестри по творчості: Борис Грінченко (1910), Микола Лисенко (1912), Михайло Коцюбинський (1913), Леся Українка (1913), Олександр Русов (1915).

З 1911 по 1915 рр. письменниця живе на Запоріжжі, в селі Туркенівка (тепер Гуляйпільського району), пізніше на Київщині разом з донькою-лікаркою Оксаною. З початку 20-х років Дніпрові Чайка була прикута до ліжка, пробувала писати лежачи. Померла письменниця 13 березня 1927 року в селі Германівці, що на Київщині. Поховано її в Києві на Байковому цвинтарі.

Деякі літературознавці ставили талант Дніпрові Чайки вище, ніж талант Лесі Українки. Сергій Єфремов так оцінив новаторство поетеси: “Дніпрові Чайка витворила в нашому письменстві особливий жанр символічних малюнків, у яких під зовнішніми реальними рисами раз у раз чутиться глибший зміст, таємниче порівняння між подіями в природі й людським життям”. Особливо філігранністю відзначалися “Морські малюнки” поетеси, якими захоплювалися М. Коцюбинський, П. Житецький та інші видатні майстри художнього слова і його поціновувачі.

Наприкінці 1922 р. – на початку 1923 р. прикута до ліжка Дніпрові Чайка мала намір упорядкувати свій літературний доробок, навіть виникла домовленість із київським видавництвом про повне зібрання творів, але задумка, на жаль, залишилася не здійсненою і по сьогодні.

У 2013 році ім'я письменниці було присвоєно Херсонській обласній дитячій бібліотеці. До 150-річчя від дня народження Дніпрові Чайки Національний банк України випустив пам'ятну монету номіналом 5 гривень. Її іменем названо вулиці в Херсоні, Первомайську, Львові та рідному селі Зелений Яр на Миколаївщині. На жаль, в Одесі, де навчалась та розпочала літературну діяльність, пам'ять видатної української письменниці ніяк не шанована.

Дніпрові Чайка з дочкою Оксаною, 1915 р.

Пісні про любов

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото із соціальних мереж

На свій творчий вечір “Я щастя бажаю всім” до Жовтневого Палацу (Міжнародного центру культури і мистецтв) запросила киян і гостей міста композиторка, співачка, волонтерка, заслужена діячка мистецтв України Ангела Ярмолюк.

— Сьогодні у нас свято пісні, слова, — наголосила пані Ангела. — Я дуже хвилююся, за лаштунками мої друзі, які співатимуть пісні мого авторства. Я теж співатиму для вас. Хочу подарувати позитивні емоції. Всім бажаю щастя, миру, добра і злагоди. Щоб в усіх нас було все добре...

ваємо, щоб він спочивав на Байковому цвинтарі або на іншому, в Києві, чи принаймні зробимо йому пристойний пам'ятник. Але досі нічого не зрушило з місця. І цей блискучий естрадний композитор продовжує лежати в запустілій ірпінській землі серед безхатченків...

Президент закликає всі таланти збирати в Україну. Це прекрасно! Але перед тим, як збирати здалеку, давайте почнемо з тих, хто поруч, хто є славою України. Серед них — Олександр Зуєв.

— Ви вже згадали про композиторів, з якими разом створювали пісні. А що можете сказати про виконавців?

— Перший серйозний успіх мені принесла пісня “Батьківський поріг” на музику Івана Карабиця, що стала цілою епохою в пісенній культурі України, виконав її Юрій Богатиков. Ця пісня виборола гран-прі на Міжнародному пісенному фестивалі “Кримські зорі”, потім отримала ще кілька високопрестижних гран-прі в різних країнах.

Пісні на мої вірші дарували людям Дмитро Гнатюк, Діана Петриненко, Євгенія Мірошниченко. Також багато моїх пісень було у творчому доробку Назарія Яремчука. Серед моїх виконавців — неповторні Микола Кондратюк, Микола Гнатюк, Раїса Кириченко, Іван Попович, Іво Бобул, Лілія Сандулеса, Віктор Павлік, Ярослав Євдокимов, Алла Пугачова, Софія Ротару, Анні Веске, співаки з далекого зарубіжжя. Всіх важко навіть пригадати.

Якщо вже зайшла мова про тих, з ким я працював і працюю, то хотілось би згадати також композиторів Євгена Догу, Ігоря Луценка, Давида Тухманова, Володимира Мігуло, Олександра Морозова.

— Що Вас хвилює найбільше як людину і як митця?

— У 23 роки я став членом художньої ради “Укрконцерту”. Можна по-різному ставитися до тих оцінок, які давала ця рада, але вона ніколи не пропускала плагіат, халтуру, особливо прискіпливо ставилися до музичного відбору. Сьогодні немає художніх рад, нікому контролювати цей процес, тому процвітає несмак.

Нині чимало творчих професій просто зникають. Зокрема, композитора-пісняра. Пишуть всі, хто хоче. Ті, хто співає і яким прагне себе проявити, часто самі пишуть так звані тексти, самі складають якийсь-небудь мотивчик, без навичок “зліплюють” собі аранжування, самі записують цей опус і самі його слухають...

Візьмімо концерт, присвячений 30-річчю Незалежності України, який на 100 відсотків формувала влада. Комп'ютерне забезпечення було на високому рівні. Але які там були представлені пісенні твори й артисти? Чи збереглося в когось відчуття високої насолоди, духовного піднесення після такого концерту? Чому на цей концерт не запросили Оксану Білозір, Івана Поповича, Василя Зінкевича, Іво Бобула?

Є співаки, які не виконали жодної пісні українською мовою, проте отримали звання заслужених артистів України. А ті, хто поклав служінню України все своє життя, таких звань не мають. Чому так?!

Естрадні діячі, які працювали 20-30 років тому, змогли створити багато гідних речей, що лишаються в абетках наших сердець і будуть там ще надовго. Зараз же у центрі концертних видовищ — пластмаса, що руйнує смак, відчуття краси і, врешті-решт, нас. А всі жанри мистецтва покликані творити добро, милосердя і красу!

— На закінчення нашої розмови кілька слів про плани.

— Дай Боже сил зробити щось достойне для української землі, українського народу і людського духу. Щоб наш народ це сприйняв і поцінував. Не во славу мені, а щоб розрослося воно добром, світлом і українством у наших душах:

І не вбити поета
Ні холодним дулетом,
Ні свинцевим дулетом,
Ані із арбалета
Не спинити стріли.
Бо поет — веснокрил!
Бо поет — весновир!
Бо поет — веснояр
В тисяч літ
На чолі!

Спілкувався Едуард ОВЧАРЕНКО

Миколая”. Також написала музику до 10 творів, які увійшли до книги “Різдво Святого Миколая”, за що їй доземний уклін”.

Цього вечора пролунало декілька пісень як подарунок від добрих друзів бенефіціантки, серед яких — народна артистка України **Наталія Шелепницька**.

“Маю величезну приємність бути на цьому великому святі чарівної, прекрасної, дивовижної, фантастичної Ангели Ярмолюк, — сказала пані Наталя. — Дорога подруго, я вітаю тебе з цим святом, яке ти даруєш усім нам. Бажаю тобі міцного здоров'я, щастя, добра, злагоди, кохання і великого творчого натхнення. Незабаром у нас народиться спільна пісня, а сьогодні вітаю тебе моїми піснями — на слова Вадима Крищенка “Кохання приходить неждано” і Міли Кирилюк “Сила жінки”.

Цей вечір став творчим дебютом для дочки Ангели Ярмолюк, лавреатки всеукраїнських та міжнародних конкурсів Вікторії Сметанкіної. Вона вперше дебютувала зі своєю піснею “Мантра”, яка була дуже тепло сприйнята глядачами. А ще цей вечір подарував зустріч з легендарним поетом-піснярем, народним артистом України **Вадимом Крищенком**.

“Я прийшов на цю сцену, аби привітати від ветеранів пісні молоді і красиву Ангелу Ярмолюк, — розповів **Вадим Дмитрович**. — Її покоління — мої творчі діти, серед них і Ангела. Вона зосередила в собі багато талантів. А одна риса мені найбільш до вподоби: де б вона не була — завжди утверджує велике відчуття, що вона українка, патріотка України. Це надзвичайно важливо особливо зараз, у тій непростій ситуації, яку ми переживаємо. Ангела подарувала пісню на мої слова, а я вам дарую свій вірш...”

Батькам Ангели Ярмолюк присвятили пісню на слова Павла Мовчана “До життя”, яку виконало творче подружжя — заслужена артистка України **Ганна Петраш** та **Михайло Круль**. Ще одну пісню на слова Павла Михайловича “Вечір. Ніч” виконав заслужений артист України **Діма Андрієць**. (Окрім цього, разом із Павлом Мовчаном Ангела створила альбом “Свічадо”).

Свято пісні продовжив молодий талановитий виконавець **Данило Коток** з піс-

нею на слова Олексія Довгого “Ніченька”. Ще одна пісня “Троянди”, слова до якої написав цей самий автор, прозвучала у виконанні Ангели Ярмолюк. Альбом, який народився у співпраці композиторки і поета, має назву “Дорожи своїм іменем, сину”. Допомогу у здійсненні цього проекту надав син Олексія Довгого **Станіслав**.

Коли Ангела виконувала ще одну свою пісню, то за роєм їй акомпанував Євген Хмара. Особливістю цього номера було те, що в цей час Євген знаходився за вісім тисяч кілометрів від Києва і робив це онлайн. Але, як зізнався у відеозверненні музикант, він у цей час був душею і тілом разом з учасниками концерту.

Прозвучало під час концерту і кілька пісень на слова сучасного українського поета **Сергія Вовченка**, з яким Ангела співпрацює не так багато років, але вони вже встигли створити разом альбом “Осінь шукала сонця”.

Серед гостей був народний артист України **Володимир Засухін**, який подарував пісню на слова Павла Мовчана і музику Ангели Ярмолюк “Болить мені твоя душа”.

Потім зал оплесками вітав ще одну творчу подругу Ангели Ярмолюк — народну артистку України **Оксану Нестеренку**, яка зачарувала зал трепетним виконанням пісні на вірші **Вадима Крищенка** “Почуття”. Широ вітали і народного артиста України **Леоніда Сандулеску**, який подарував пісню “Соло на скрипці”.

Своєрідним концертом у концерті став виступ ровесника Незалежності, чоловічого вокального квартету “Гетьман”, який нещодавно відзначив своє тридцятиріччя. Знані виконавці представили популярну в усьому світі мелодію “Besame mucho”, пісню **Вадима Крищенка** “Вишенька-черешенька” та українську народну пісню “Взяв би я бандуру”.

Не могли під час концерту не згадати і про те, що саме в цей мирний вечір на сході України нас боронять захисники і захисниці. А сама Ангела Ярмолюк з перших днів була активною учасницею Революції Гідності, завжди відгукується, щоб підтримати наших хлопців на передовій, у військових шпиталях, військових частинах. Дала для них вже понад 350 концертів. Друзі назвали її ангелом, такий самий позитивний їй дали наші воїни.

Пісня “Ангели”, написана Ангелою Ярмолюк для народної артистки України **Оксани Нестеренки** і виконана нею, вразила всіх не тільки красивою мелодією та неймовірним жіночим вокалом, а й дивовижними комп'ютерними картинками, створеними художником **Віталієм Щербіною**. Наступною вийшла на сцену **Юлія Сухаревська**, яка разом із народним артистом України **Фемієм Мустафаєвим** виконала пісню “Прийди у сна мої”.

Кілька разів на сцену виходила і Ангела Ярмолюк. Зал надзвичайно тепло сприймав кожну з її пісень, тож концерт був наповнений справжніми позитивними емоціями, оплесками, вигуками “браво” і морем квітів.

А завершальним акордом стала пісня “Я щастя бажаю всім” у виконанні Ангели Ярмолюк, яка й дала назву творчому вечору.

Едуард ОВЧАРЕНКО
Фото Ксенії ПАНЧЕНКО

Театральна палітра Марії Левитської

У виставковій залі столичної галереї “Митець” відкрили персональну виставку народної художниці України, лауреата Національної премії України імені Тараса Шевченка, головної художниці Національної опери України Марії Левитської.

Людмила Монастирська та Марія Левитська

Майбутня художниця народилася у місті Києві, закінчила Національну академію образотворчого мистецтва та архітектури України – факультет живопису, відділення сценографії під керівництвом професора Данила Лідера. Як художниця-постановниця і художниця по костюмах працювала на Кіностудії імені Олександра Довженка. Зокрема, співпрацювала з режисерами Романом Балаяном (фільм “Поцілунок”) та Олегом Фіалком (“Повернення Батерфляй”).

З 1989 року Марія Левитська – головна художниця Національного академічного театру опери та балету України імені Тараса Шевченка. Нею створені сценографія та костюми до більш ніж 160 опер, балетів та драматичних вистав в Україні, Канаді, Словенії, Польщі, Японії. На сцені Національної опери України вона є авторкою декорацій і костюмів до опер: “Попелюшка” Дж. Россіні, “Любовний напій” Г. Доніцетті, “Запорожець за Дунаєм” С. Гулака-Артемовського, “Джоконда” А. Понкіеллі, “Алеко” С. Рахманінова, “Любов до трьох апельсинів” С. Прокоф’єва, “Казка про царя Салтана” М. Римського-Корсакова, “Мазепа”, “Пікова дама”, “Юланта” П. Чайковського, “Манон Леско”, “Турандот”, “Богема” Дж. Пуччіні, “Бал-маскрад”, “Макбет”, “Дон Карлос”, “Набукко” Дж. Верді; балетів: “Лебедине озеро”, “Спляча красуня”, “Лускунчик” П. Чайковського, “Попелюшка” С. Прокоф’єва, “Шехерезада” М. Римського-Корсакова та ін.

На новій виставці художниця представляє ескізи театральних костюмів та ескізи до вистав Національної опери України останніх років. Родзинкою експозиції стали манекени з костюмами до опери Дж. Верді “Набукко”, створені для зірки світової сцени Людмили Монастирської. Ці вбрання створювалися вручну з використанням унікальних технік шиття. За слова-

ми художниці, це вміння говорити мовою драматургії, де кожен елемент вбрання є невід’ємною складовою частиною персонажа, тісно пов’язаний з його характеристикою, а також зі зміною настрою чи поведінки у виставі. Працюючи над ескізами до спектаклю, Марія Левитська прагне гармонійно поєднати історію костюму та стилю з музикою і сценічним рухом.

– Для того, щоб написати небо в театральних декораціях, його потрібно написати з природи, – розповідає художниця. – Так само, як і квітучі гілки, воду, траву. Я дуже люблю постійно на природі, вслухаючись впродовж тривалого часу в тишу, і вивчати, як змінюється колір, форма, освітлення дерев, квітів, неба. Всі мої поїздки світом теж пов’язані з творчістю. Коли я вперше працювала з італійським режисером над оперою “Турандот”, то спеці-

ально поїхала до Китаю. Склала собі маршрут подорожі, починаючи з Пекіна. Повернулася і зробила спектакль. Кажуть, що дуже красивий. Потім були інші вистави та інші подорожі... Такі поїздки – моя віддушнина.

Вдячна всім, хто завітав на виставку, – це мої друзі. З деякими з них співпрацюю 25 і більше років. Приємним сюрпризом стало відвідання виставки першим заступником міністра Міністерства культури та інформаційної політики України Ростиславом Карандєєвим. Ми вже встигли з ними обговорити питання щодо подальшої співпраці. Поруч зі мною – головний режисер нашого театру, народний артист України Анатолій Анатолійович Солов’яненко. Це унікальна людина і режисер, з яким ми зробили разом багато вистав. Сподіваюсь, що спільна робота чекатиме нас і попереду.

– Пишаюся тим, що маю поруч плече Марії Сергіївни і вже 21 рік ми працюємо разом, починаючи з першої моєї роботи, – зізнався Анатолій Солов’яненко. – Це було поновлення опери “Лючія ді Ляммемур”, яку поставила Ірина Молостова, а сценографію і костюми створила Марія Левитська.

Марія Сергіївна – унікальна особистість, яка не працює в якихось нових програмах відомих дизайнерів і представників сучасного мистецтва, а творить із пензлем в руках. Без будь-яких новітніх досягнень науково-технічного прогресу, хіба що з’явилися нові фарби.

Я знаю, скільки часу вона приділяє підготовці до кожної нової вистави. І це не тільки робота вдома з альбомами, якимись нарисами чи нотатками, а й поїздки у місія, де відбувалися події тієї чи іншої опери. Художниця намагається пройти кожну сходинку, яка згодом буде відображена у виставі.

На зміну образотворчому мистецтву у XIX столітті до театру прийшла сценографія, тобто образно-дієве мистецтво. І всі представлені на виставці роботи є не просто картинкою, вони є учасниками сценографічної дії.

– Україна багата на талановитих художників, – переконаний Ростислав Карандєєв. – Але Марія Сергіївна – унікальна мисткиня. Вона обрала шлях творчої реалізації, який під силу опанувати небагатьом. Та робота, яка сьогодні є сенсом її життя, продиктована натхненням музикантів, вокалістів, хореографів – людей, які представляють інші види мистецтва. І для того, щоб глядач органічно сприйняв витвір у виконанні багатьох митців, треба докласти чимало сил.

Для мене справжнім сюрпризом стало розкриття на виставці інших граней таланту Марії Сергіївни. Це роботи, створені в жанрі натюрморту, мистецької елегії,

романтизму. Дивлячись на квіткові композиції, можна розслабитися, зайти у свій внутрішній світ, зрозуміти, що мелодія м’якої тональності, яка лине з цих картин, теж властива нашій героїні.

– Щоб створити сценографію до опери “Дон Карлос”, художниця об’їздила всю Іспанію, – зазначив мистецтвознавець Олександр Федорук. – Вона глибоко вивчила іспанське бароко. І я відчув це бароко в опері.

Пригадую, як Марія Левитська захищала свою дипломну роботу “Стийкий принц”. Це був початок великої мистецької, творчої кар’єри майбутньої головної художниці Національної опери. Тоді Данило Лідер, член екзаменаційної комісії, сказав: “Ми ставимо відмінну оцінку не тільки тому, що ви гарно оформили цю виставу, а тому, що вже здійснили оформлення десяти вистав по всій Україні”. Це був унікальний випадок, коли студентка оформлювала виставу. За цим стояли копійка праця й постійні поїздки.

Згадую слова видатного нашого художника Федора Нірода, який сказав, що головним у музичному театрі є не лібрето, а музика. І цю музику відчувають головний режисер, головний художник, артисти і публіка.

Я плакав, коли нещодавно дивився оперу “Набукко”... Костюми і декорації були надзвичайно красиві, просто казкові. А до цього була опера “Макбет”, теж неймовірно хвилююча.

Сьогоднішня виставка дає уявлення про талант однієї з найкращих художниць театрального світу Європи. Дякую галереї “Митець”, завдяки якій ми можемо сьогодні все це побачити.

Про творчу співпрацю з Марією Левитською розповіла також одна з найвідоміших українських оперних співачок, народна артистка України Людмила Монастирська.

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА “ПРОСВІТА”
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

Будьмо разом! ПЕРЕДПЛАТА—2021

Вартість передплати
(з доставкою і поштовими витратами):

Поштовий індекс — 30617. Сторінка у каталозі — 74

на 1 місяць	21 грн 43 коп.	на півроку	115 грн 58 коп.
на 3 місяці	61 грн 29 коп.	на рік	225 грн 96 коп.

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

Відповідальна за випуск
Любов ГОЛОТА

Редколегія
Любов ГОЛОТА (голова),

Павло МОВЧАН,
Микола ТИМОШИК,
Георгій ФІЛІПЧУК

Заступник головного редактора

з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел./факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ культури
Едуард ОВЧАРЕНКО

Літературна редакторка
Галина ДАЦЮК

Коректорка
Олена ГЛУШКО

Комп’ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Володимир ЖИГУН

Інтернет-редактор
279-39-55

Черговий редактор
Едуард ОВЧАРЕНКО

Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org
http://prosvitanews.org.ua

Надруковано в ТОВ “Мега-Поліграф”,
04073 м. Київ, вул. Марка Вовчка, 3.

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.

Відповідальність за достовірність інформації несуть автори. Редакція залишає за собою право редагування та скорочення текстів. Редакція не завжди поділяє погляди своїх авторів. При використанні наших публікацій посилання на “Слово Просвіти” обов’язкове. Індекс газети “Слово Просвіти” — 30617

